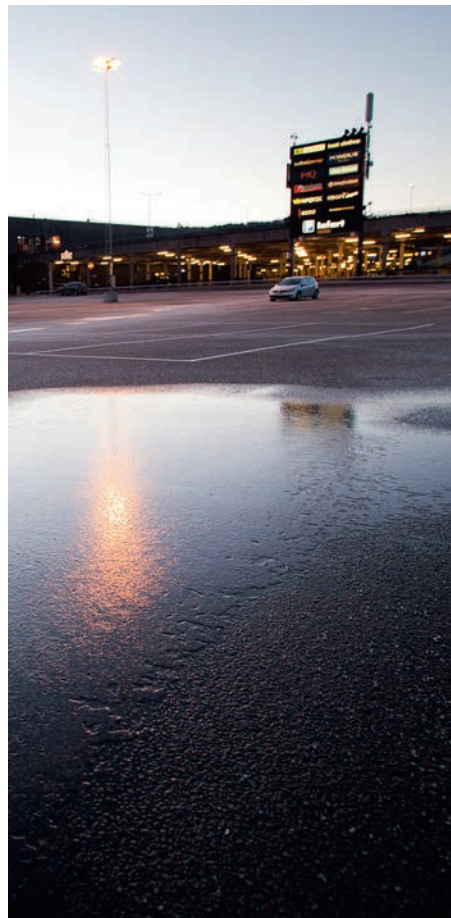

Strömstad. Lika mycket butiker och restauranger som i en storstad. Norrmännens köpkraft har varit bränslet i Strömstad. Tills pandemin kom. Och sedan varselvågen. Nu försöker kommunen kraftsamla mot krisen.

text & foto Maria Steén

Stad med soppatatorsk

^ – Jag står här och lyssnar på musik, tänker lite, dammar och torkar av, berättar Alva Carlsson i förbutiken till Nordby Supermarket. Norskregistrerade bilar fyller vanligtvis parkeringen utanför köpcentret – men sedan i mars har det varit dött.

STRÖMSTAD

Drygt 13 000 invånare. Belägen två mil från gränsen till Norge.

Har sedan 1980-talet varit beroende av gränshandel och besöksnäring.

Att gå över den tomma parkeringen utanför Nordby Shoppingcenter ger en dystopisk känsla. Den tillbommade McDonaldsrestaurangen liknar mest ett modernt ödehus. Eller ett möbelförråd.

Vanligtvis har shoppingcentret, ett av Skandinavians största, sju miljoner besökare per år. Nu gapar parkeringsrutorna tomma.

Det enda som bryter tystnaden är gnisslet från en skylt som vajar i vinden.

I vanliga fall hade man knappast reflekterat över ljudet. Men ingenting är som vanligt just nu. När pandemin fick gränshandeln att tvärnita tappade Nordby Shoppingcenter 97 procent av sin omsättning.

Klockan är halv fyra på eftermiddagen men uppskattningsvis runt hälften

av butikerna är stängda. Det är dagarna innan larmet kommer om att Strömstad drabbats av en rekordstor smittspridning.

Bakom disken i förbutiken till Nordby Supermarket står Alva Carlsson, 23 år.

– Det har varit helt dött sedan i mars. Jag står här och lyssnar på musik, tänker lite, dammar och torkar av. Vi har nästan inga kunder så det finns inte så mycket annat att göra, säger hon.

Parallellt med jobbet går hon en tre-årig utbildning i alternativmedicinen biopati på distans i Norge.

Hade varslet för en månad sedan inte dragits tillbaka hade hon kanske flyttat dit. Det är så man kommer att behöva göra, tror hon. Flytta dit jobben finns. Eller börja studera.

På 1960- och 1970-talen var det svenskarna som åkte till Norge för att hand-

”Man har inte behövt fundera på utbildning.”

la ost, smör och mjöl. Men efter den svenska kronans devalvering i början av 1990-talet började norrmännen åka till Sverige för att semestra, köpa mat, alkohol och godis och investera i bostäder.

Under 2019 omsatte detaljhandeln i Strömstad totalt 9,2 miljarder kronor. Även 2018 var ett bra år. Likaså 2017 och 2016. Och åren innan dess.

2009 var detaljhandelstillväxten 20 procent. Arbetslösheten beskrevs som obefintlig.

– Ända sedan vi började våra mätningar 2007 har Strömstads handel haft höga tillväxttal och befunnit sig klart över snittet, säger Erik Bergh, analytiker på HUI Research, Svensk Handels analysföretag.

Ida Hansson, 28 år, har tillbringat hela sitt yrkesliv i Nordby Shoppingcenter. Och älskat det.

De senaste sex åren har hon jobbat i en butik för kosttillskott. Sedan 15 januari är hon arbetslös.

– Skulle jag välja nytt yrke i dag hade det blivit inom handel igen, säger hon.

Hon är född och uppväxt i Strömstad och har sett hur tillgången på jobb skapat ett slags bekvämlighet. Man har inte behövt fundera så mycket på utbildning eftersom det har gått bra att försörja sig ändå.

– Många skaffar barn tidigt här. Kanske beror det på att karriär setts som någonting ganska svåråtkomligt.

Nu söker Ida Hansson jobb, även hos företag som inte rekryterar. I Platsbanken är det svårt att hitta något som passar.

– Med några få undantag krävs det

^ Ida Hansson söker jobb vitt och brett, även om hon har svårt att tänka sig att flytta från Strömstad. ”Vi är många som sitter i samma båt, så vi peppar varandra”, säger hon.

”Jag har skrivit varselavtal så pennan glöder.”

fleråriga utbildningar för att kunna söka det som ligger ute nu, säger hon.

Hon tittar på lediga jobb upp till 20 mil bort men är djupt rotad i Strömstad och har svårt att tänka sig att flytta.

- Vi är många som sitter i samma båt så vi förstår och peppar varandra.

Men oron i samhället gör ibland tonen hätskare än vanligt och diskussionerna är ofta skarpa.

- Just nu är det många som har starka åsikter om hur situationen ska hanteras. Men att vi inte längre kan livnära oss på gränshandel på samma sätt som förr är nog alla överens om, säger Ida Hansson.

Sedan pandemin bröt ut har Handels ombudsman Marie Rask förhandlat fram drygt 1200 uppsägningsavtal i Bohuslän och Dalsland. Butikerna i hemstaden Strömstad har drabbats värst.

- Vi har butiker och restauranger så det räcker för en storstad. Jag har skrivit varselavtal så pennan glöder, säger hon.

Under krisen har sårbarheten hos de många timanställda inom handeln blivit tydlig.

De som gjort inhopp några timmar i veckan har inte sett sig som arbetslösa. Men heller inte varit berättigade till a-kassa. Nu står de utan.

Marie Rask bedömer att många anställda i Nordby Shoppingcenter hamnat i den sitsen.

▲ Sårbarheten hos handelns många timanställda har blivit tydlig för Handels ombudsman Marie Rask under detta krisår.

- Nästan varenda kotte förutom cheferna är deltidsanställda, säger hon.

Enligt Marie Rask hade många av höstens uppsägningar kunnat undvikas om regeringen varit snabbare med att informera företagen redan i augusti om att permitteringsstödet skulle förlängas i tre månader.

- Då hade vi sluppit varslen efter sommaren, tror hon.

Nu blev det i stället ovissheten som

fick många företag att dra i nödbromsen och säga upp personal.

- De flesta har sex månaders uppsägningstid. Hade permitteringsstöd tagit slut i november skulle de alltså ha fått betala full lön fram tills på vårkanten även om man inte haft kvar mer än 3 procent av sina kunder, säger hon.

På bottenvåningen i Strömstads sjukhus gamla lokaler ställer Richard Holm,

▲ - Vi tittar bland annat på landbaserad fiskodling. Det är jättespännande, säger Richard Holm på kommunens omställningskontor. Där undersöker man också möjligheterna att utveckla e-handeln mer.

näringslivsansvarig i kommunen och Sara Arvenberg, verksamhetschef för vuxenutbildningen och gymnasieskolan, upp färgglada papperskuber med FN:s hållbarhetsmål tryckta på sidorna.

I korridoren står vepor med bilder på glada människor i motljus: ”Strömstads kommun. Här vill jag leva - året runt.”

Som enda kommun i landet har Strömstad fått 3,5 miljoner kronor i omställningsstöd av Tillväxtverket och Västra Götalandsregionen. Pengarna plöjs ner i ett omställningskontor där man samlat myndigheter och andra aktörer med omställning på agendan.

Här ska Strömstad ställa om sin arbetsmarknad. Företag ska få hjälp att bredda, bygga ut och utveckla.

Enskilda ska kunna träffa en studievägledare eller arbetsmarknadskonsulent och få hjälp att hitta nya vägar till jobb och studier.

Richard Holm pratar om styrkeområden, om att se gränsen mot Norge som en ”USP” (unique selling point, red. anm.) och citerar Churchill: ”Never waste a good crisis.”

- Vi tittar nu bland annat på landbaserad fiskodling. Det är jättespännande. Skulle det bära sig pratar vi kanske om hundratals arbetstillfällen, säger han.

En kartläggning i samarbete med Arbetsförmedlingen av företagets kompetensbehov är på gång och ett ”snabbspår” till högskolan för dem som inte kan flytta har precis initierats.

Av Trollhättans omställning i samband med Saab-konkursen 2013-2014 finns mycket att lära.

- I båda fallen handlar det om hur man förvaltar framtidstron i samhället och inte får utflyttning och nedläggning i större skala. Att man behåller kompe-

tensen och det kollektiva självförtroendet är viktigt under en kris, säger han.

Richard Holm upplever att regeringen inte varit lika lyhörd för Strömstads rop på hjälp som man var när industrin i Trollhättan krisade.

- Då avsatte man 49 miljoner direkt. Totalt satsades 11 miljarder kronor. Vi får betydligt mindre pengar. Jag tror industrin är enklare att förstå för politiker. Strömstads näringsliv och norra Bohuslän består av en stor mängd små och stora företag, säger han.

Det är bitande kallt när jag träffar Marie Rask i centrala Strömstad. Trots sen kväll grävs och arbetas det intensivt vid ångbåtskajen. Ytan där båtarna till Kosteröarna läggs till ska breddas och göras mer tillgänglig. För att allt ska vara på plats och Strömstad ligga i startgroparna när allt drar i gång igen. **A**

Gränshandeln i Strömstad

Dyrt i Norge: På grund av det höga kostnadsläget i Norge har norrmän vallfärdat till Strömstad för att semestra, handla mat, godis, tobak och alkohol. Många har också investerat i bostäder.

Miljardomsättning: Omsättningen för Strömstads detaljhandel ökade varje år fram till 2020. 2017: 8,5 miljarder kronor 2018: 8,8 miljarder kronor 2019: 9,2 miljarder kronor

Tvärrstopp: Sedan mars 2020 har norrmännen på grund av coronarestriktioner i stort sett slutat resa till Sverige för att handla. 25 januari 2021 stängdes gränsen mellan länderna helt.

Fördubblad arbetslöshet: December 2020 uppgick arbetslösheten i staden till 10,6 procent. Totalt cirka 650 personer. En ökning med 5 procentenheter jämfört med december 2019.